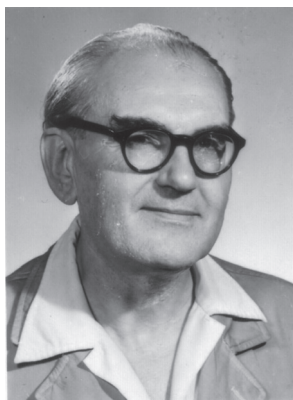

CSALLÁNY DEZSŐ ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

1903. Szentes – 1977. Nyíregyháza

Írta Németh Péter. Megjelent az Archaeologiai Értesítő 104 évfolyama 259. oldalán 1977-ben

Igazolványkép

A nyíregyházi Jósa András Múzeum harmadik kinevezett igazgatóját vesztette el 1977. március 28-án dr. CSALLÁNY DEZSŐ kandidátus halálával. Élete a magyar múzeumok történetével forrt össze, mert édesapjában, Csallány Gáborban a Csongrád Vármegyei Múzeum alapítóját és igazgatóját tisztelhetjük. A kilenc testvér közül CSALLÁNY DEZSŐ választotta a változatos életutú szülő legkedvesebb foglalatosságát, a régészet mesterségét. A szentesi gimnáziumi évek után a katonáskodás, majd a szentesi Járásbíróságon kiegészítő díjnoki beosztásban a közhivatali működés (1926/29) hátráltatta az egyetemi tanulmányokat. Előbb államtudományi doktorátus a szegedi, majd a régészet tárgyköréből a filozófiai doktorátus a budapesti egyetemen (1932/33), végül ingyenes múzeumi szol-

gálat a Magyar Nemzeti Múzeumban, az Országos Néprajzi Múzeumban és a bécsi Natur historisches Museumban alapozták meg a régész elméleti felkészültségét.

A világválság éveiben az elhelyezkedés reménye nélkül mint tiszteletbeli múzeumi segédőrt Csongrád Vármegye Törvényhatósága alkalmazta tiszteletdíjas vármegyei közigazgatási gyakornokként. Ám a nappal végzett közigazgatási teendőik után az éjszaka csöndes óráiban régészeti cikkein dolgozott CSALLÁNY DEZSŐ, s ezt a szorgalmat honorálta a Szegedi Városi Kisgyűlés 1936-ban, amikor a szegedi Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum őrének, majd igazgatójának választotta meg.

1944-ben katonai szolgálatra vonult be, majd a hadifogságból hazakerülvén rövid időre állhatott ismét a szegedi múzeum élére. A MOK mint városi alkalmazottat nem vette át állami szolgálatba, s ezért nyugdíjazták. Alkalmi munkákból élt s tartotta el népes családját 1954-ig, amikor sohasem szünetelő publikációs tevékenységét is látva, a nyíregyházi Jósa András Múzeum vezetőjévé nevezték ki. Szívós munkával szerzi meg a vidéken dolgozó régészek közül elsőként a történettudományok kandidátusa címet (1960), s a múzeumok tanácsi kezelésbe történő átadása után 1962-ben a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok igazgatósága vezetője lett. Megyei múzeumigazgatóként 1972-ben vonult nyugdíjba, ám haláláig dolgozott: előbb a beregsurányi ása-

tások eredményeit foglalta össze, utóbb a hun–avar–székely rovásírások összehasonlításán dolgozott. Utolsó dolgozata is e kedvelt témakörben jelent meg 1976-ban a Pittioni-Emlékkönyvben.

CSALLÁNY DEZSÓ, a régész a népvándorlások kutatásának Európa-szerte ismert képviselője volt. Első dolgozata, doktori disszertációja a kunszentmártoni avarkori ötvössírról ma is mintaszerű leírásában, értékelésében. Hasonlóképp a koraavarkori edények összefoglalása a Dolgozatokban, tanulmánycsoakra pedig a Szegedi Városi Múzeum Kiadványai 1943-ban megjelent kötetében a Dél-Alföld gepida lelőhelyeiről már előrevetítették a későbbi nagy összefoglalások lehetőségét. A Folia Archaeologica-ban, a Dolgozatokban, az Archaeologiai Értesítőben, majd a világháború után az Antik Tanulmányokban, az Acta Antiqua-ban közzétett cikkek voltak az Akadémiai Kiadónál megjelent összegezés (*Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa*. Bp. 1956) előzményei. S bár a korabeli magyar kritika a több mint ezer tételt összegező leletkatasztort a vártnál hűvösebben fogadta, sikerét mégis az bizonyítja, hogy tucatnyi európai folyóirat recenzálta. Ez a fogadtatás tette lehetővé, hogy kandidátusi disszertációja is hamarosan megjelenjék [*Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken*. (454–568.) *Archaeologica Hungarica* 38 Bp. 1961]. A hatvanadik életévéhez közeledő kutatónak korábbi munkáira, illetve a szegedi, szentesi múzeumokban őrzött leletanyagra támaszkodó összefoglalása hozta meg az igazi tudományos sikert. E könyvet több mint húsz helyen ismertették, köztük a szakma legrangosabb folyóirataiban, s CSALLÁNY DEZSÓT több európai tudományos társaság is tagjává választotta. Igaz, ez a mű szerkezetében nem éri el korábbi, kisebb dolgozatainak színvonalát, ám nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy abban az időben a vidéki múzeumok anyagi dotációja nem tette lehetővé a kor színvonalához méltó (fénykép, rajz stb.) munkák elkészítését. Mégis, a leletanyag közzététele nagyban elősegítette germán kutatásunk továbbvitelét.

CSALLÁNY DEZSÓ a nyíregyházi múzeumban nem vonhatta ki magát a nagy elődök, Jósa András és Kiss Lajos munkásságának folytatásától. Ez nagyszerű honfoglalás kori leletgyűttesek, a honfoglaló nők hajfonatkorongjainak és veretes lábbelijeinek mintaszerű közlése mellett abban is megmutatkozott, hogy a Jósa András Múzeum Kiadványai sorozatban megjelentette a múzeumalapító régészeti vonatkozású hírlapi cikkeit, a Kiss Lajostól összeállított irodalmi munkásság jegyzékét. Igazgatósága

László Gyula rajza
Csallány Dezsőről, 1950

alatt indította el a Jósa András Múzeum Évkönyve köteteit, a Szabolcs-Szatmári Füzeteket.

A Múzeum Évkönyvében publikálta 1963-ban *A székely-magyar rovásírás emlékei* c. összefoglaló munkáját.

A megyei múzeumi szervezetek létrehozásával helyes mederbe terelvén a múzeum-alapítási szándékokat, a tájmúzeumi hálózat kiépítésén fáradozott sikerrel. 1972-ben utódjának az átalakítás alatt álló új központi múzeumépület mellett öt tájmúzeum és négy emlékház-emlékszoba gondját, továbbfejlesztési elképzeléseit adhatta át.

Szabolcs-Szatmár megyében igazi otthonra lelt CSALLÁNY DEZSŐ. Ez megmutatkozott magas állami, társadalmi kitüntetésekben: a Szocialista Kultúráért, a Munka Érdemrend ezüst fokozata, a Móra Ferenc-díj, a Rómer Flóris-érem birtokosa volt. Elhunytá ezéért nemcsak a magyar régészetnek veszteség, de nehezen pótolható úr Szabolcs-Szatmár megye tudományos életében is.

CSALLÁNY DEZSŐ főbb művei

A kunszentmártoni avar kori ötvössír. Goldschmiedegrab aus der Avarenzeit von Kunszentmárton: Ungarn (1933)

Kora avar kori sírleletek: Grabfunde der Frühawarenzeit (1939)

Kora avar kori edények Magyarországon (1940)

A szentes-nagyhegyi gepida sírlelet (1939) *és régészeti kapcsolatai* (1941)

Gyöngycsüngődíszes gepida fibulák (1943)

Az avarok varkocs fésűje (1943)

A Deszk D számú temető avar sírja (1944)

Archäologische Denkmäler der Avarenzeit in Mitteleuropa: Schriften und Fundorte (1956)

A bizánci fémművesség emlékei. 2. Bizánci csatok, csatveretek (1957)

Az átoházbilicicsi avar kori sírleletek (1957)

Jósa András (1834–1918) irodalmi munkássága [Biobibliográfia] (1958)

Jósa András régészeti és múzeumi vonatkozású hírlapi cikkei, 1889–1907, 1-2. köt. (1958)

A székely-magyar rovásírás emlékei (1963)

Der awarische Gürtel (1962)

Byzantinische Schnallen und Gürtelbeschläge mit Mankenmuster (1962)

Népvándorláskori bizánci régészeti kapcsolataink (1965)

A székely-magyar rovásírás történetéhez (1966)

Neue Ergebnisse der awarenzeitlichen Forschungen in Ostungarn (1968)

Székely rovásírásos szövegek megfejtése (1970)

Jósa András (1834–1918) múzeumi és hírlapi cikkei [Biobibliográfia] (1978)